Europas. Die Überschriften seiner Studien und Publikationen, würden zu seiner Würdigung ausreichend sein. Noch 1994 publiziert Prof. Dr. Binder die wissenschaftliche Arbeit "Rumänische Einflüsse in den (deutschen) Banater Mundarten" in dem Band "Interferenzen in den Sprachen und Dialekten Südosteuropas", der weltweit begrüßt wurde.
Immer wieder steuert Prof. Binder auf die Tatsache hin, daß der deutsche Bevölkerungsteil Banats und ganz Rumäniens mit dem Volksleben der auf dem gleichen Boden uransässigen Rumänen eng verflochten ist und daß dieses Zusammenleben in den Mundarten beider Völker seinen Niederschlag gefunden hat.
Die Ergebnisse seines Studiums auf diesem Gebiet sind unter dem Titel "Beiträge zum Studium der deutschen Elemente in den rumänischen volkstümlichen Mundarten" und "Die Problematik einiger Etimiologien im Wortschatz der rumänischen volkstümlichen Mundart" in den Analen der Universität Temeswar Band 3/1965; Band 6/1966; Band 5/1967; Band 6/1968 zu finden.
Die Tatsache, daß Prof. Dr. Binder einwandfrei deutsch, rumänisch, ungarisch, französisch und englisch spricht, kam ihm in seinen wissenschaftlichen Bemühungen sehr entgegen. Er lernte aus direkter Quelle die Literatur und Kultur dieser Völker kennen und schätzen und fronte nicht unbedingt einer einzigen Nationalität, betont aber, "ich hahe meine Pflicht immer nach besten Wissen und Gewissen erfüllt zum Wohl der deutschsprachigen Bevölkerung des Landes".
Auf die Frage, welches seine größte Enttäuschung im Leben war, bedauert er das Nichterscheinen des Wörterbuchs der Banater Mundarten, wofür er nicht nur seine Mitarbeiter sondern vor allem sich selbst beschuldigt: "Wer von Grund aus Lehrer ist, nimmt alle Dinge nur in bezug auf seine Schüler ernst - sogar sich selbst". Auch das Auswandern der vielen gewesenen Schüler und Studenten bedrückt ihn.
Worauf Prof. Dr. Binder stolz ist? Auch auf seine fleißigen gewesenen Schüler und Studenten, alles eins, wo sie leben und wirken.
Ob der beinahe 90-jährige bewährte Professor vieler, sehr vieler Promotionen Lebensweisheiten zu hinterlassen hat?
"Ja natürlich. Man soll sich über nichts aufregen. Alles ist vergänglich. Nach der Ruhe des Gemüts soll man trachten und nicht vergessen. Alles ist zu machen, wenn guter Wille dabei ist." Nur gut, daß Herr Professor keine direkte Verantwortung im Wandel dieser Zeiten zu tragen hat, denn in diesem Falle würde er sein Vorhaben nicht einhalten können.
Man könnte auf dies reiche Leben rückblickend sagen: das Schicksal war ihm gnädig. Genau hingesehen war und ist es nicht eben so, denn um das Leben jeder Persönlichkeit mit großen Willen, der im Strom der Zeit sich durchringen muß, um sein Ziel zu erreichen, windet sich das Pro und contra wie das Efeu um den Stamm einer Eiche.
Es war ein warmer Augusttag, als mir die Ehre zukam, mit Prof. Dr. Binder, unter einem fruchtbeladenen Apfelbaum, im schönen Garten seines Gartens sitzend, über sein Leben zu sprechen.
Der Blick unserer aller Lehrer war genau so scharf und kritisch, die Haltung so gerade und der Wortschatz so erwählt wie zu jener Zeit, als wir vor 39-40 Jahren mit pochenden Herzen über die Schwelle seines Seminarraums schritten.
Wir wollen und sollen unsere großen Lehrer immer ehren und schätzen, denn wir sind ihnen ein lebenlang dankschuldig. Hunderte und aberhunderte Lehrer und Professoren aus dem Banat, Siebenbürgen und Deutschland sind Herrn Prof. Dr. Binder diese Worte des Dankes und des Lobs schuldig.
Das Schicksal soll uns den arbeitssamen Lehrer und Erzieher noch lange erhalten als Wahrzeichen des Fleißes, der Strebsamkeit und der Heimattreue.



Doina Bogdan-Dascalu

## Alexandru Tietz - Un reprezentant de seama al culturii germane din Romania

Alexander Tietz s-a nãscut, a trãit si a murit în Resita, oras de care a fost legat nu numai existential, ci si afectiv si spiritual. S-a ivit pe lume la 9 ianuarie 1898, ca fiu al lui Josef Tietz, un respectat profesor, si al Therezei, sora cunoscutului om de culturã român Cornel Diaconovici, editorul publicatiei "Romänische Revue" (despre care a scris o excelentã monografie profesorul Walter Engel) si al primei *Enciclopedii Române*.
Instructia scolarã a început-o în orasul natal si a continuat-o la Liceul Piarist din Timisoara. A fãcut, apoi, studii de germanisticã si de filozofie la Universitatea budapestanã, pe care le-a terminat la Universitatea din Cluj. Formatia sa umanistã a fost desãvârsitã prin cãlãtorii în Austria, Germania si Italia.
Cariera didacticã a început-o la gimnaziul din Resita, ca profesor de latinã. Din aceastã perioadã (anii 1921-1922) datezã si primele sale anchete folclorice, realizate în zona Vãliugului si a Aninei, continuate ulterior spre Gãrâna si Carasova. Inaugurate de copil, prin drumetii în jurul Resitei, contactele sale cu natura s-au desãvârsit în anii '30, când organizeazã Societatea germanã de culturã si excursii "Wandervögel", pe care a condus-o ani în sir.
Tot acum conduce si sãptãmânalul "Reschitzaer Zeitung", cãruia i-a asigurat un nivel cultural remarcabil si unde a publicat o serie de articole privind varietãtile exprimãrii (germane) din Resita. De asemenea, a tinut la liceu un ciclu de prelegeri si a organizat, cu tineri artisti amatori, spectacole de operã (*Bastien si Bastienne* de Mozart) si de teatru (*Lumpazivagabundus* de Nestroy). Alexander Tietz a fost un pasionat al muzicii (el însusi cânta acompaniindu-se cu violoncelul sau la flaut) si au rãmas neuitate seratele pe care le-a organizat, împreunã cu sora sa, Margareta (cãsãtoritã Cocora), o talentatã pianistã si la care participa si nepotul lor, Damian Vulpe, actualul profesor si decan al Facultãtii de Muzicã.
Debutul literar a avut loc în 1939, în gazeta "Resita", editatã de tatãl meu, George C. Bogdan, care i-a solicitat colaborarea. Sub genericul *Scrisori de la sãlas*, a publicat 13 articole despre folclorul caras-severinean, despre frumusetea peisajului montan si despre obiceiurile locale. Dupã 1950 si-a publicat cele patru culegeri de folclor la diverse edituri bucurestene: *Sagen und Märchen aus den Banater Bergen* (1956), *Das Zauberbründl* (1958), *Wo in den Tälern die Schlote rauchen* (1967) si *Märchen und Sagen aus dem Banater Berglend* (1974).
Alexander Tietz a decedat la 10 iunie 1978, într-un accident de circulatie. În urma lui au rãmas numeroase manuscrise, printre care o gramaticã latinã ilustratã si o sumã de meditatii filozofice (inclusiv despre Lucian Blaga).
A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România si a colaborat la publicatii din Resita, Timisoara, Cluj si Bucuresti.
Alexander Tietz a fost un mare erudit. Avea cunostiinte solide, mai ales în domeniul umanistic, dar nu-i lipsea înclinatia nici cãtre stiintele pozitive. Biblioteca sa era



BDD-A13304 © 1997 Mirton Verlag
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

impresionantă nu numai prin numărul cărtilor care o alcătuiau, dar mai ales prin valoarea lor. Dar vasta sa cultură nu a fost un scop, ci un mijloc de a se apropia mai usor si mai eficace de viata reală, cea din afara cărtilor. El a iubit, ca putini altii, naturaletea în toate manifestările ei. Natura în sine l-a încântat o viată întreagă. Muntii împăduriti, satele albind prin văi, râurile cele repezi si ochii vesnic mirati ai lacurilor au fost a doua lui locuintă. De altfel, este grăitor faptul că, împreună cu sotia sa Stella (născută Simic), o constantă tovarăsă de drum si o colaboratoare pretioasă, în domeniul folcloristicii, s-au decis să renunte la micul confort citadin si să-si stabilească resedinta într-o casă situată pe dealul Driglovătului, până la care făceam adevărate excursii când mergeam să-i vizităm. Tot împreună si-au amenajat o locuintă de vară în casa din Văliug, împodobită cu obiecte rustice, adunate de ei în lungile lor peregrinări. Era un adevărat muzeu etnografic. Pentru a fi si mai aproape de natură, Alexander Tietz, a înăltat o mică cabană pe dealul din spatele grădinii, alcătuită dintr-o încăpere unde scria si citea, si din celebrul "Heiboden", în care dormeau tinerii care îl căutau spre a face împreună excursii, pentru a cânta sau, pur si simplu, pentru a-l vedea. Si azi, cel care trece pe drumul dinspre Văliug spre Crivaia poate vedea cabana de lemn înăltându-se în mijlocul unui grup de copaci deasupra lacului. Desi n-a avut copii, era mereu anturat de tineri, nu numai datorită profesiei, ci si pentru că le savura candoarea, inocenta dar si exuberanta si devotamentul. În schimb, tinerii se împărtăseau din cunostiintele si din experienta lui, se lăsau călăuziti cu plăcere în lumea fascinantă a artelor sau pe drumurile pietroase de munte. Tovărăsia lui era fascinantă. Nu te plictiseai niciodată în preajmă-i, oriunde găsea un prilej de a te informa, chiar fără să-ti dai seama. Avea un rar talent pedagogic, mult tact si deplină întelegere pentru cei tineri. Tineretea perpetuă i se părea a fi starea naturală a omului, pe care el însusi s-a străduit s-o experimenteze întreaga viată.

În aceeasi măsură, Alexander Tietz a considerat folclorul drept starea naturală a unei culturi, ipostaza ei juvenilă, autentică, netrucată, capabilă să condenseze o mentalitate si s-o dezvăluie în acelasi timp. El nu s-a multumit doar să culeagă folclor, el si-a oferit, timp de peste cinci decenii, si sansa de a savura spectacolul unic al spunerii textelor folclorice, de a le cunoaste direct de la sursă, în toată splendoarea autenticităţii lor.

Un merit esential al culegerilor sale este acela de a încerca si, în mare măsură, de a fi reusit să recupereze prin scris si să retransmită prin lectură o mare parte a acestei autenticităti. Desigur, înregistrarea textelor s-a făcut în conditii artizanale, adică prin notarea celor auzite cu ajutorul unui sistem personal de stenografiere. Nu întotdeauna acest mijloc i-a permis să surprindă toate particularităţile lingvistice. De altfel, folcloristul însusi recunoaste acest lucru în *Postfata* la volumul *Märchen und Sagen aus dem Banater Bergland*: "Die vorliegende Auswahl ... erhebt nicht den Anspruch, eine vollständige, endgültige, wissenschaftlich durchgearbeitete Folklore des Gebietes zu sein: dies ist die Aufgabe eines wissenschaftlichen Instituts, nicht eines einzelnen. Ihre Aufgabe kann in dieser Richtung nur darin bestehen, vorerst zu sagen, was da ist und was gesammelt und erforscht werden kann. Durch die Art und Weise, wie die gesammelten Stoffe den Lesern dargeboten werden, erhält das Buch, bei aller peinlich bewarten Echtheit und Treue der Wiedergabe, ein vorwiegend litterarisches, ja persönliches Gepräge". În realitate, toate culegerile sale atestă o mare fidelitate, dacă nu fată de exprimarea subiectilor anchetati, atunci fată de ansamblul spectacolului folcloric. Chiar dacă nu le notează intonatia, mimica si gestica, aceste



manifestări pot fi reconstituite de cititor cu ajutorul paranezelor în care anchetatorul îsi consemnează observatiile directe, destinate să înregistreze atmosfera si ambianta expunerii.

Din punct de vedere lingvistic, textele reprezintă adevărate santiere arheologice, căci în ele sunt perfect vizibile straturile diacronice a căror succesiune a condus la constituirea dialectului resitean. Totodată, ele sunt si vestigii care mărturisesc despre provenienta grupurilor etnice cărora le apartin subiectii. Textele reflectă si maniera personală de exprimare a acestor subiecti, cultura si apartenenta lor socială etc.

Din relatările unchiului meu stiu că numărul textelor înregistrate este dublu fată de cel al textelor publicate. Prin urmare, culegerile sale sunt rezultatul unei riguroase selectii al cărui criteriu l-a constituit capacitatea textelor de a reprezenta mărturii convingătoare despre lumea din care proveneau.

Preferinta lui Alexander Tietz se îndreaptă spre textele realiste, obiective, care trădează observarea precisă a realităţii si capacitatea de a o reda exact. Alte trăsături ale lor sunt spontaneitatea si oralitatea. Cât despre autenticitate, aceasta este confirmată de scurtele informatii privitoare la subiecti, grupate în anexa intitulată *Die Erzäler*. Numărul acestora este impresionant, dar printre ei se detasează câtiva, precum Johanna Valentin din Văliug, de la care a cules aproape 100 de basme si care, împreună cu fratii ei, Franz si Karl Wirtz, alcătuiau o veritabilă familie de povestitori. Subiectii sunt germani, români, carasoveni, cehi, sârbi, maghiari etc., astfel încât culegerile constituie si o bogată sursă cu privire la interferentele, în traditia sud-bănăteană, între traditiile folclorice ale acestor etnii. Polimorfismul folcloric si lingvistic este o amprentă a autenticităţii textelor.

Un recenzent (LILLIN 1968, 66) observă că multe pagini se citesc ca fragmente dintr-un mare Bildungsroman, în care unitatea dintre gândire si actiune este de o concretete mereu însotită de poezie". La aceasta contribuie si faptul că, în afară de folclorul propriu-zis, Alexander Tietz înregistrează si o seamă de amintiri personale ale subiectilor, din anii lor de copilărie, ucenicie si maturitate. Cu ajutorul acestor amintiri este reconstituit, în chipul cel mai plastic, peisajul vechiului oras de pe Bârzava din primele trei decenii ale secolului nostru. Un alt comentator (WANINGER 1978, 4) constată cu subtilitate că datoritã culegerilor lui Alexander Tietz trebuie să se renunte la prejudecata conform căreia tăranul ar fi principalul, dacă nu *unicul* purtător si păstrător al valorilor spirituale colective, ceea ce impune reorientarea atentiei folcloristilor spre un teritoriu încă neexplorat cu mijloace strict stiintifice. Constatarea este, în principiu, adevărată, dar nu trebuie să se neglijeze două fapte, si anume că nu toti subiectii anchetati au fost muncitori ci si forestieri, păstori, cărbunari, tărani si că însisi muncitorii anchetati trăiau în comunităti rurale sau semirurale (colonii), multi având chiar ascendenti rurali, ceea ce explică persistenta textelor folclorice în aceste medii.

Folclorul cules de Alexander Tietz este cel mai adesea muncitoresc prin continut, si mai putin prin mentalitatea celor care l-au vehiculat. Prin conceptie si prin metodă, cărtile sale, atât de bine articulate si atât de calde, se încadrează în directia de cercetare numită *Heimatkunde*.

Este relevant faptul că despre ele s-au pronuntat elogios personalităti stiintifice germane, precum dr. Johannes Künzig de la Universitatea din Freiburg (care l-a si vizitat la Resita în anul 1971), prof. dr. Ingeborg Weber-Kellermann din Marburg, dr. Anton Petri din Müldorf-Mössling, Vera si Klaus Küchenmeister din Berlin si multi altii. Ei au evidentiat bogătia si diversitatea motivelor, originalitatea si stilul textelor, interferenta folclorului



BDD-A13304 © 1997 Mirton Verlag
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)

muncitoresc cu cel tărănesc, vechimea izvoarelor, precum si valoarea de document social a multor texte etc.
Andreas A. Lillin (1968, 65), constatând cã volumul *Wo in den Tälern die Schlote rauchen* poartã subtitlul *Ein Lesebuch*, notează: "Faptul nu ne surprinde, întrucât îi cunoastem conceptia despre folclor ca artã vie. În cadrul acestei conceptii, el nu se considerã decât o verigã intermediarã între generatia din traditia cãreia si-a cules textele si noile generatii cãrora el li se adresează". Generatii cãrora avem norocul de a le apartine si noi.

## BIBLIOGRAFIE


Domnita Alexandru, *Alexander Tietz* , "Orizont", XXIX, 1978, nr. 25, p.7.
Domnita Alexandru, *Alexander Tietz - seine Wege und Gewährsleute*, "Neue Banater Zeitung", XXVI, 1982, nr. 5964, p.3.
*** *Bleibende Verdienste um die Heimat. Zum Ableben des Volkskundlers Alexander Tietz*, "Neuer Weg", XXX, 1978, nr. 9046, p.6.
George C. Bogdan, **Das Zauberbründl** *de Alexander Tietz*, "Flamura rosie" (Resita), X, 1958, nr. 899, p. 3.
Ion Crisan, *Folclorul muncitoresc - pasiunea mea de o viatã. Dialog cu scriitorul Alexander Tietz*, "Flamura rosie" (Resita), XXV, 1973, p.4.
Nic. Ivan, *Folclorul muncitoresc bănătean*, "Scrisul bănătean", VII, 1956, nr. 12, p. 82-84. Nic. Ivan, *Folclorul muncitoresc observat în devenirea lui*, "Scrisul bănătean", IX, 1958, nr. 7, p. 93-94.
Gertrud Küchler, *Prof. Alexander Tietz in memoriam,* in *Deutsche Literaturtage in Rechitza. 1991-1995. Eine Dokumentation*, Kultur-und Erwachsenenbildungsverein. Deutsche Vortragsreihe Reschitza, 1996, p. 223-225.
Hans Liebhard, *Das Banater Bergland mit Alexander Tietz*, "Neuer Weg", XXX, 1978, nr. 9058, p.4.
Andrei A. Lillin, *Prin văile si peste plaiurile Carasului*, "Orizont", XIX, 1968, nr. 4, p. 63-67. Andreas A. Lillin, *Erster Besuch bei Alexander Tietz*, "Neue Banater Zeitung", XXVI, 1982, nr. 6095, p.3.
***, *Pe urmele lui Alexander Tietz*, Resita, Biblioteca Judeteanã "Paul Iorgovici", Sectia germanã "Alexander Tietz", 1996.
Eduard Schneider, *Zwei Verdienstvolle Banater Kulturpersönlichkeiten. Prof. Josef Brandeisz und Prof. Alexander Tietz zum Gedenken*, "Neue Banater Zeitung", XXII, 1978, nr. 4830, p. 2.
Brigitte Stephanie, *Arbeiterfolklore aus dem Bergland*, "Volk un Kultur", XXXIII, 1981, nr. 81, p. 52.
Sergiu Stefănescu, *Gânduri despre Alexander Tietz*, "Semenicul", 1979, nr. 9, p. 17.
Maria Luise Vasiliu, *Folklore im Banater Bergland. Prof. Alexander Tietz gewidmet*, în *Detsche Literaturtage in Reschitza 1991-1995. Eine Dokumentation*, Kultur-und Erwachsenenbildungsverein. Deutsche Vortragsreihe Reschitza, 1996, p. 19-21.
Johann Waninger, *Volkskundliches Neuland erschlassen. Alexander Tietz wurde 80 Jahre alt*, "Neuer Weg", XXX, 1978, nr. 8915, p. 4;
Johann Wolf, *Sagen und Märchen aus den Banater Bergen von Alexander Tietz*, "Neue Literatur", VII, 1956, nr. 2, p. 123-124.




Horst Fassel

## Begegnungen zwischen Mensch und Tier ? Die Tiergeschichten Otto Alschers

Otto Alscher, geboren 1880 in Perlasz an der Theiß, gestorben 1944 im KZ Tirgu Jiu, ist für die Banater Deutschen eine feste Größe. Dies gilt für den Erzähler und Romancier auch dann, wenn man - wie in dem berühmten Sinngedicht Lessings über Klopstock[1]- sich fragen darf, ob der regionale Ruhm auch dazu geführt hat, daß seine Erzählungen und Romane von seinen Landsleuten gelesen wurden. Nur von seinen Landsleuten? Selbstverständlich nicht! Denn der in der Zwischenkriegszeit recht bekannte binnendeutsche Germanist Wilhelm Schneider hat schon 1936 in seiner Literaturgeschichte ("Die auslandsdeutsche Literatur unserer Zeit") festgehalten: "Alscher ist einer der besten Tierschilderer der gesamten Literatur, die an gehaltvollen Tiergeschichten so arm ist"[2].Und er hat hinzugefügt: "Die nach innen gerichtete Schau hat in der deutschen Tierdichtung keine Vorbilder. Äuch der Siebenbürger Witting reicht nicht an ihn heran, ganz abgesehen von seiner verkrampften Sprache. Alschers Sprache dagegen ist schlicht, strebt nicht nach Schönheit sondern nach Sachlichkeit. Aber hinter der Sachlichkeit ist das erregte Pochen der Jagd und Naturleidenschaft zu spüren"[3].
Ein solches Lob paßt zu einem Denkmal. Und wie oft setzt denn die regionale Literaturgeschichtsschreibung - man weist oft genug darauf hin - Denkmäler für Adam Müller-Guttenbrunn, Nikolaus Schmidt, Ella Triebnigg-Pirkert u.a. Denkmalpflege setzt voraus, daß man es mit unveränderlich-festen Größen zu tun hat, die man beschreiben kann, die ihre Monumentalität aus einer Summe von benennbaren Einzelteilen beziehen.
Es mag angebracht sein, dem Einzelgänger Alscher, der nach dem Frontwechsel Rumäniens im Jahre 1944 ein frühes Opfer der Vergeltungsmaßnahmen gegen Rumäniendeutsche wurde, ein Denkmal zu setzen. Es ist kontraproduktiv, wenn man das Erzählwerk des gleichen Alscher als unveränderliche und unantastbare Größe betrachtet, wie dies vielfach geschah. Es mag recht reizvoll sein, die Zusammenhänge zwischen der Biographie des an der Donau Lebenden mit seinem Werk zu untersuchen, wie dies in positivistischen Ansätzen immer unternommen wurde, die in Erzähltexten ausschließlich biographische Einzelheiten zu erkennen trachteten. Es mag ebenso methodisch begründet sein, Einzelaspekte des Gesamtwerkes gesondert zu behandeln. Wenn dadurch jedoch der Eindruck vermittelt wird, als bestehe Alschers Ouevre nur aus den stets gleichen Erzählmustern, aus einer endlos-gleichförmigen Serie von Wiederholungen, dann ist dies zweifelsohne eine extreme Vereinfachung der meist recht komplizierten, sich verändernden Zusammenhänge und Darstellunsmodalitäten durch den jeweiligen Exegeten.
Wir werden in der angebrachten Kürze, die zu Andeutungen und Verkürzungen zwingt, auf einige Entwicklungslinien im erzählerischen Werk von Otto Alscher eingehen, werden den Stellenwert von Tierdarstellungen in seiner Prosa zu bestimmen versuchen und werden -



BDD-A13304 © 1997 Mirton Verlag
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:02 UTC)